

23.01.2019

Тіньовий звіт щодо виконання Міжнародного пакту про громадянські та політичні права

Коаліція громадських організацій Мережі правового розвитку та Мережі хабів громадянського суспільства України

Друк доповідей здійснено в рамках проектів Програми розвитку ООН в Україні, які фінансується Міністерством закордонних справ Данії. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди Міністерства закордонних справ Данії, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агенцій ООН.

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**
Danida

Звіт підготовлено

Мережа правового розвитку - це спілка організацій громадянського суспільства, які розвивають територіальні громади через надання безоплатної правової допомоги.

Стратегічні напрями роботи:

- управління людини, що передбачає формування критичної маси людей, які знають свої права, спроможні та вмотивовані їх реалізувати
- експертно-правова підтримка громад – через створення умов для розбудови громад, спроможних вирішувати свої проблеми правовим шляхом
- інституційна спроможність Мережі – розбудова злагодженої коаліції організацій громадянського суспільства, що діє в інтересах громади.

02140, Україна, Київ, вул. Бориса Гмирі, б. 17, оф. 4

<https://ldn.org.ua/>

office@ldn.org.ua

Мережа хабів України – це добровільне об'єднання регіональних організацій-лідерів громадянського суспільства України, яке системно та ефективно впливає на розвиток громадянського суспільства, соціальну згуртованість, дотримання прав людини, демократичні зміни та посилення спроможності громад.

Місія Мережі – спільні дії заради сприяння розвитку громадянського суспільства України, підтримки демократичних перетворень та посилення голосу громади.

Стратегічні напрямки Мережі:

- зміцнення організаційного потенціалу ОГС та підтримка ініціативних груп для становлення стійкого громадянського суспільства на регіональному і локальному рівнях;
- розвиток потенціалу Мережі, як унікального національного об'єднання організацій-регіональних лідерів;
- сприяння розвитку демократії та участь у процесі прийняття рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях через запровадження підходу, що базується на правах людини.

<https://www.hubs.org.ua/>

hubs.org.ua@gmail.com

ГО "МАРТ"

Недержавна організація, яка консолідує громаду для активного захисту прав людини, зокрема прав дитини та соціально уразливих груп шляхом надання правової допомоги, освіти, моніторингу та адвокації.

14000, м. Чернігів, вул. П'ятницька, 39

<http://mart-ngo.org.ua/ua/>

mart.ngo@gmail.com

Чернігівський громадський комітет захисту прав людини

Метою діяльності організації є захист громадянських, політичних, соціальних, економічних та інших прав і свобод людини.

вул.Горького 57/1, м.Чернігів, 14000

<https://www.protection.org.ua/>

protection.ua@gmail.com

ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ»

Напрямки діяльності. Адвокація. Аналітика. Правозахист. Підвищення спроможностей ОГС впливати. Вплив на формування державної політики та громадської думки щодо подолання негативних наслідків конфлікту.

01033, м. Київ, вул. Саксаганського, 41В/4

<https://www.vplyv.org.ua/>

grupa.vplyvu@gmail.com

ГО «Центр Права»

Напрямки роботи організації. Первинна правова допомога мешканцям громади. Вторинна правова допомога мешканцям громади та перенаправлення до системи БВПД. Правова допомога учасникам АТО. Правова допомога ВПО. Правова допомога родам. Медіація. Розвиток інституту параюристів. Правова освіта. Взаємодія поліції та громади

18000, м. Черкаси, вул. Смілянська, 44, офіс 315

centerprava2011@gmail.com

ГО «Територія успіху»

Напрямки діяльності організації. Надання допомоги жертвам порушень прав людини. Проведення інформаційно-освітніх заходів. Моніторинг дотримання прав людини. Моніторинг діяльності органів влади та органів місцевого самоврядування. Адвокаційні кампанії. Сприяння інституційному розвитку неурядових організацій.

25005, м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 84, офіс 611

<http://watchdog-kr.com.ua/>

teritoriy@i.ua

ГО «Подільська правова ліга»

Займається захистом прав людини через надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги. Підвищенням рівня правової свідомості громадян через здійснення інформаційно-просвітницької діяльності. Розвиток ОГС на рівні регіону.

29000, м. Хмельницький, вул. Кам'янецька, 74

<http://podil-liga.at.ua/>

podil.liga@gmail.com

Зміст

Вступна частина.....	6с.
Протидія дискримінації ромів.....	6
Протидія торгівлі людьми.....	11
Дотримання прав людини в місцях позбавлення волі.....	15
Дискримінація внутрішньо переміщених осіб в сфері соціального забезпечення та доступу до правосуддя.....	16
Забезпечення прав дитини.....	19
Участь у виборах, управлінні державними та місцевими справами.....	20
Рекомендації.....	24
Додатки	

Вступна частина

8-9 червня 2013 року Комітет ООН з прав людини розглянув 7-му періодичну доповідь, надану Україною щодо виконання положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а 23 липня 2013 року на 3002-му засіданні (CCPR/C/SR.3002) прийняв заключні зауваження.

За результатами розгляду Україні було надано близько 23 рекомендацій, що стосувалися таких напрямків, як боротьба з дискримінацією та расизмом, забезпечення гендерної рівності та свободи слова, запобігання жорстокому поводженню та домашньому насильству, викорінення торгівлі людьми.

Розглядаючи виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Коаліція громадських організацій Мережі правового розвитку та Мережі хабів громадянського суспільства підготували спільну тіньову доповідь.

Протидія дискримінації ромів

1. Статті 2, 16, 24, 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права з урахуванням Рекомендацій 8, 12 Комітету з прав людини наданих Україні за результатами розгляду Державної доповіді VII циклу.

1.1. У пункті 10 державної доповіді зазначено: «Національна стратегія у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 № 501) спрямована на сприяння узгодженості діяльності органів влади з попередження та протидії дискримінації, підвищення ефективності правових механізмів притягнення до відповідальності за дискримінацію, посилення інформаційно-просвітницької роботи для подолання стереотипів, упередженості і нетерпимості в суспільстві»¹. Однак, Коаліція відмічає неналежне виконання «Стратегії захисту прав та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року»², що призводить до незабезпеченості прав ромів та невиконання урядом взятих на себе зобов'язань. Формально діюче законодавство та практика його застосування призводять до непрямой дискримінації ромів.

1.2. На жаль, ромська громада часто-густо потерпає від погромів радикальних об'єднань, наслідком яких роми стають жертвами фізичного насилля. Йдеться про розгін та підпал ромського поселення на Лисій горі в Києві учасниками ультраправої організації С14 –

¹ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 5. // [Електронний ресурс] – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fUKR%2f8&Lang=ru

² https://humanrights.org.ua/material/jiak_vikonujetsja_romska_strategijia_v_ukrajini_chinovniki_nazvali_cifri_

21 квітня³; підпал ромського табору на Львівщині, в районі селища Рудне 9 травня 2018⁴; напад на поселення ромів у Тернопільській області, в районі селища Велика Березовиця 22 травня 2018⁵, в містах Черкаської області м. Сміла⁶, м. Ятранівка⁷, м. Золотоноша⁸. Це далеко не повний перелік, бо більшість подій з явними ознаками дискримінації ромів за національною ознакою та фактів розпалювання ворожнечі щодо ромської національної меншини радикально налаштованими особами та формуваннями не фіксуються правоохоронними органами.

Водночас представники ромської національності й далі зіштовхуються із неможливістю задовольняти базові потреби людини. Це підтверджується досвідом діяльності організації ГО «Центр права», так й інших центрів правової інформації та консультацій. За останні три роки ми надали правову допомогу близько 3000 ромам. Основні не вирішені проблеми, з якими роми звертаються до нас: неможливість отримати основні документи (150 ромів), зареєструвати право власності (10 ромів), щодо виділення земельних ділянок із фондів селищних рад, отримати соціальні виплати (10 ромів), незаконні обшуки, затримання (300 ромів) та інші.

1.3. Уряд відзначає наявність у національному законодавстві норм, покликаних протидіяти дискримінації та реалізації правоздатності: «п. 20. Законом України від 02.06.2016 № 1402 «Про судоустрій і статус суддів» кожній людині гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом. Правосуддя здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак⁹. п.21. Закон України від 02.06.2011 № 3460 «Про безоплатну правову допомогу» не допускає застосування привілеїв чи обмежень до осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних, інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними або іншими ознаками при реалізації права на безоплатну правову допомогу¹⁰. Згідно з Цивільним Кодексом України здатність мати

³ <https://ua-news.liga.net/cryminal/video/opublikovano-video-rozgonu-taboru-romiv-na-lisii-gori-v-kievi>

⁴ https://zaxid.net/ombudsmenka_zayavila_pro_pidpal_taboru_romiv_pid_lvovom_n1456304

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=QSCXQg8I2UI>

⁶ https://humanrights.org.ua/material/u_smili_na_cherkashhini_zhiteli_tisnut_na_romski_rodini

⁷ <http://legalspace.org/ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/9016-cherkashchyna-pravozakhysnyku-zaivliaiut-pro-proiavy-dyskryminatsii-u-selakh-yatranivka-i-v-iazivok>

⁸ <http://www.legalspace.org/ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/10616-dii-politsii-u-zolotonoshi-ta-boryslavi-shchodo-romiv-ie-porushenniam-prav-liudyiny-pravozakhysnyky>

⁹ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 5. // [Електронний ресурс] – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fUKR%2f8&Lang=r

¹⁰ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 6. // [Електронний ресурс] –

цивільні права та обов'язки мають усі фізичні особи. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження. Охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. Здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку. Цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті. Угоди, які обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки, є нікчемними.

1.4. Однак, Коаліція констатує порушення прав представників ромської національності. Де-факто, ром, який не має ідентифікуючих особу документів, не може скористатися правом на звернення в суд і правом на безоплатну правову допомогу. Хоча й відповідно до ст. 3 Конституції України, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави й ст. 21 Конституції України, права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними, що означає, що Держава зобов'язана визнавати дотримуватись і гарантувати природні права людини, на практиці, однак, для того щоб людина мала повний обсяг правоздатності вона повинна бути зареєстрована, відповідно до ст. 9 ЗУ «Про державну реєстрацію актів цивільного стану». Так, державна реєстрація актів цивільного стану проводиться з метою забезпечення реалізації прав фізичної особи та офіційного визнання і підтвердження державою фактів народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті.

1.5. Відповідно до п. 4 Розпорядження КМУ від 11 вересня 2013 р. № 701-р., прийнятого відповідно до Указу Президента України № 201/2013 від 08.04.13 «Про Стратегію захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року» державні органи повинні «сприяти в отриманні особами, які належать до ромської національної меншини і на законних підставах перебувають на території України, документів, що посвідчують особу і підтверджують громадянство, свідоцтв про народження та про державну реєстрацію актів цивільного стану». Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», відомості про народження фізичної особи та її походження підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян. Державна реєстрація актів цивільного стану проводиться відповідно до цього Закону, Цивільного та Сімейного кодексів України та інших актів законодавства органами державної реєстрації актів цивільного стану. Згідно зі ст. 144 Сімейного Кодексу України встановлено, що реєстрація народження дитини провадиться органом державної реєстрації актів цивільного стану з одночасним визначенням її походження та присвоєнням прізвища, імені та по батькові. Реєстрація народження дитини засвідчується свідоцтвом про народження, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. Відповідно до абз. 5 ч. 4 ст 13 ЗУ «Про державну реєстрацію актів цивільного

стану» за відсутності документа закладу охорони здоров'я або медичної консультаційної комісії, що підтверджує факт народження, підставою для проведення державної реєстрації актів цивільного стану є рішення суду про встановлення факту народження. Відповідно п.7 ч. 1 ст. 315 Цивільного процесуального кодексу України у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження дане питання вирішується судом в порядку окремого провадження. Одночасно з цим для звернення до суду необхідно дотримуватись вимог процесуального законодавства щодо форми та змісту заяви і додатків до неї зокрема необхідно додати документи ідентифікуючі особу (паспорт або свідоцтво про народження, довідку ПІН). Невиконання зазначених вимог є підставою для залишення заяви без розгляду. Отже ром, який не має ані свідоцтва а ні паспорту не зможе звернутися до суду за відновленням прав людини.

1.6. З цих самих підстав ром не може звернутися і за отриманням безоплатної правової допомоги оскільки не може бути стороною договору, не може оформити й нотаріально завіреним довіреність на представництво його інтересів в суді фаховими юристами або адвокатами.

1.7. ГО «Центр Права» тричі зверталась до суду в інтересах ромів. Лише одна справа дійшла свого логічного завершення і суд постановив законне й справедливе рішення на користь заявника Алиева Леоніда (справа №444/1308/18, по інших справах під час підготовчих засідань позиція суду була однозначна – не має документу не має й особи заявника, і повноваження юристів нашої організації на представництво інтересів заявників суд вважав доказово недоведеними (не має посвідченої довіреності).

1.8. У доповіді Уряд ілюструє правові норми, покликані забезпечити забезпечення прав дитини та її захист. «п.189. Згідно з Конституцією України дитинство охороняються державою. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. п.194. «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 р. передбачає створення сприятливих умов для життя та розвитку дитини, забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, зміцнення інституту сім'ї, формування відповідального батьківства, захист дітей від насильства, створення дружньої до дитини системи правосуддя»¹¹.

1.9. Стурбованість громадських організацій, однак, викликає відсутність достатніх заходів для забезпечення прав дітей ромської національності. Ромські діти, батьки яких своєчасно не зареєстрували їх народження, не можуть отримати свідоцтво про народження без звернення за вирішенням цього питання до суду. І навіть після встановлення судом факту народження органи реєстрації вправі відмовити в реєстрації і ця відмова буде визнана

¹¹Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 22. // [Електронний ресурс] – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fUKR%2f8&Lang=ru

законною, оскільки вищезазначеними правилами (чинним законодавством) на особу віком до 16 років покладено обов'язок надати органу реєстрації паспорт.

1.10. Уряд констатує, що «п. 190 Відповідно до Сімейного кодексу батьки зобов'язані невідкладно, але не пізніше 1 місяця від дня народження дитини, зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану. Невиконання цього обов'язку є підставою для покладення на них встановленої законом відповідальності. У разі смерті батьків або неможливості для них з інших причин зареєструвати народження дитини реєстрація проводиться за заявою родичів, інших осіб¹². П. 191. За законодавством України свідоцтва про народження видаються всім новонародженим дітям, повністю гарантовано право особи на державну реєстрацію незалежно від правового статусу батьків дитини, етнічної чи соціальної приналежності. Функціонування органів, що здійснюють державну реєстрацію народження дитини спрощено»¹³.

1.11. Відповідно до п. 3.6 Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 12.01.2011 № 96/5, передбачено, що державна реєстрація народження дитини, яка досягла 16 років, але актовий запис про народження не був своєчасно складений, може бути проведена за її письмовою заявою з пред'явленням паспорта. Складений актовий запис про народження із зазначенням після порядкового номера: «Державна реєстрація з пропуском строку» - включається до книги поновлених актових записів про народження». Відповідно до п. 35 Постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 745, заявник для оформлення паспорта має подати свідоцтво про народження. Наявність зазначених правил фактично перешкоджає йому отримати свідоцтво без паспорта та паспорт без свідоцтва. Що на наше переконання не є спрощенням процедури. Без внесення відповідних змін або доповнень до діючих правил вирішити питання отримання ромом свідоцтва або паспорта в адміністративному порядку неможливо.

1.12. Уряд демонструє стратегічні пріоритети спрямовані на забезпечення прав представників ромської національності. «П. 230. Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 р. і План дій з її реалізації спрямовані на збільшення можливостей для освіти ромів, зменшення бідності, поліпшення їх умов життя, особливо в місцях компактного проживання, подальший розвиток ромської культури»¹⁴. Однак, зазначена Стратегія має більш декларативний характер, оскільки не має

¹² Там само.

¹³ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 22. // [Електронний ресурс] – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fUKR%2f8&Lang=ru

¹⁴ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 26. // [Електронний ресурс] –

достатнього фінансування і віддана на відкуп місцевим бюджетам. Більше того, після прийняття зазначеної стратегії Україною не прийнято жодного нормативного акту або змін до існуючих, які дозволили в повній мірі реалізувати Стратегію.

Протидія торгівлі людьми в Україні

Стаття 8 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права з урахуванням пункту 16 Заключних висновків Комітету з прав людини наданих Уряду України за результатами розгляду Державної доповіді VII циклу.

2.1. У Державній доповіді уряд констатує наступне. «П. 89. Відповідно до Конституції України використання примусової праці забороняється. П. 90. У 2016 р. затверджено Державну соціальну програму боротьби з торгівлею людьми на період до 2020 р. Програма передбачає комплексний набір заходів щодо запобігання торгівлі людьми, захисту їх прав та надання допомоги потерпілим. П. 91. Виплата одноразової матеріальної допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми, збільшена до трьох розмірів прожиткового мінімуму. П. 92. У першому читанні прийнято законопроекти: • від 23.04.2017 реєстр. № 6125 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії торгівлі людьми та захисту постраждалих осіб», спрямований на вдосконалення процедури визначення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми та розширення мережі установ, які надають допомогу цим особам; • від 27.03.2017 реєстр. № 6243 «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України (щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів)», спрямований на вдосконалення механізму протидії торгівлі людьми. П. 93. Законопроекти від 31.03.2017 реєстр. № 6275 і від 24.01.2018 реєстр. № 6275-д передбачають внесення змін до деяких законодавчих актів, що спрямовані на попередження торгівлі людьми, усунення умов, що призводять до торгівлі людьми, посилення відповідальності осіб, які надають послуги посередництва при працевлаштуванні за кордоном з порушенням законодавства. П. 94. Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» передбачає вдосконалення кримінальної відповідальності за оборнення у рабство або торгівлю людьми. П. 95. Щороку проводиться широкомасштабна інформаційна кампанія для запобігання та підвищення обізнаності громадськості щодо ризиків торгівлі людьми. Результатом кампаній є збільшення звернень із встановлення статусу особи, що постраждала від торгівлі людьми. П. 96. З 2012 по 2018 рр. 542 особи (536 громадян України та 6 іноземних громадян) офіційно визнано жертвами торгівлі людьми, з яких 221 жінка, 267 чоловіків, 54 діти. За видами експлуатації 300 осіб

постраждало від трудової експлуатації, 131 – сексуальної експлуатації, 8 – змішаної експлуатації, у 10 осіб вилучено органи, 50 осіб втягнуто до жебракування, 10 дітей продано, 1 особа постраждала від сурогатного материнства, 32 особи втягнуто у злочинну діяльність. Найбільш вірогідними країнами призначення для торгівлі людьми є Росія - 144, Польща - 35, Туреччина - 17, Чехія - 6, Італія, Іспанія та Білорусь - по 5 випадків кожна. П. 97. У 2017 р. виявлено 146 кримінальних злочинів торгівлі людьми, що на 140% більше, ніж у 2016 р. (60 злочинів). Суди за ст. 149 («Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини») КК у 2015 р. розглянуто 30 кримінальних справ, у 2016 р. – 33, у 2017 р. - 36. З 2015 р. судами за цією статтею винесено 80 обвинувальних вироків. У 2018 р. за ст. 149 КК відкрито 163 кримінальних проваджень, з яких по 53 правопорушенням особам вручено повідомлення про підозру, 7 осіб засуджено. П. 98. Для працівників правоохоронних органів проведено тренінги на тему «Боротьба з торгівлею людьми: інтерактивний тренінг для співробітників правоохоронних органів України». Центрами з надання БВПД проведено інформаційно-просвітницькі заходи на теми «Попередження зовнішньої нелегальної трудової міграції та торгівлі людьми», «Запобігання торгівлі людьми».¹⁵

2.2. Україна є країною походження, транзиту та призначення у торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. В 2017 році Україна в черговий раз звітувала перед Групою експертів з протидії торгівлі людьми Ради Європи (GRETA), за результатами моніторингу виконання Україною положень Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Але проблеми й надалі залишаються невирішеними.

2.3. За даними дослідження, проведеного на замовлення Міжнародної організації з міграції, понад 230 000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі¹⁶.

2.4. Так, у 2017 році спеціалізованими підрозділами Національної поліції з боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, виявлено 346 злочинів за ст. 149 ККУ, що більш, ніж втричі перевищує показники минулих років (у 2016 р. – 115 злочинів)¹⁷. За даними Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ), в рамках кримінальних проваджень, відкритих у 2017 році, визнано потерпілими 367 осіб (у 2016 р. - 69)¹⁸. Збільшення кількості показників можна пояснити активізацією діяльності правоохоронних структур, оскільки 2017 рік проголошений був роком боротьби з торгівлею людьми.

¹⁵ Державна доповідь VIII циклу про виконання Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. - С. 12-13. // [Електронний ресурс] – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fUKR%2f8&Lang=ru

¹⁶ <http://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi>.

¹⁷

http://mvs.gov.ua/ua/news/12364_Sergiy_Knyazv_Rezultati_roboti_policii_z_protidii_torgivli_lyudmi_za_2017_rik_krashchimi_za_ostanni_pyat_rokiv_FOTO.htm

¹⁸ Там само.

2.5. В жовтні 2018 року вступили в силу зміни до ст. 149 КК України, що стосувались приведення у відповідність з міжнародними стандартами визначення торгівлі людьми¹⁹, що в подальшому покаже чи зміниться тенденція.

2.6. Також збільшилася й ідентифікація постраждалих від торгівлі людьми в Міністерстві соціальної політики. Так, у 2017 році Міністерством соціальної політики було офіційно визнано постраждалими 198 осіб (у 2016 р. – 110 осіб), в т.ч. 16 дітей. Всі постраждалі є громадянами України²⁰.

2.7. За даними Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні, впродовж 2017 року по допомогу до організації звернулося 1256 осіб, які постраждали від торгівлі людьми, в т.ч. 34 дитини, що також є максимальними показниками, починаючи з 2000-ого року. Статистика МОМ також свідчить про те, що майже всі постраждалі це громадяни України²¹.

2.8. Все більшого поширення набувають форми торгівлі людьми, не пов'язані з сексуальною експлуатацією. Більшість осіб, що у 2017 році були визнані постраждалими від торгівлі людьми МОМ або Мінсоцполітики, зазнали трудової експлуатації (відповідно 90% та 68,7% від загальної кількості)²².

2.9. Окрім того, необхідно зазначити про те, що фіксуються чисельні випадки щодо втягнення громадян України до злочинної діяльності на території іноземних держав (Російської Федерації, Бразилії, Тайланді, Малайзії та ін.). Так, за даними МВС України, понад 46% з усіх задокументованих у 2017 році фактів торгівлі людьми були пов'язані саме з цим видом експлуатації. В країні зростає й проблема внутрішньої торгівлі людьми²³.

2.10. Однак, багато проблем існує і в розслідуванні кримінальних проваджень. За даними МВС України, у 2017 році було оголошено 149 підозр у вчиненні злочину, в т.ч. 137 – за фактами, зареєстрованими впродовж звітного періоду²⁴. Таким чином, про підозру зловмисникам оголошено лише в 40 відсотках з числа зареєстрованих злочинів, ще менше направлених справ до суду з обвинувальним актом. Існують ситуації, коли справа або закривається або перекваліфікується.

2.11. Іншою проблемою є й призначення покарань вербувальникам. Так за статистикою останніх років, суди мають тенденцію до призначення мінімальних покарань особам, причетним до скоєння злочину, або надмірно застосовують норми ст. 79 Кримінального кодексу України, яка передбачає можливість їх перевиховання та

¹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-19>

²⁰ www.kmu.gov.ua/ua/news/osnovni-dosyagnennya-ukrayini-u-sferi-protidivij-torgivli-lyudmi-obgovoryuvalisya-u-polshchi-na-shchorichnij-oglyadovij-naradi-obsye-z-problematiki-lyudskogo-vimiru

²¹ <http://stoptrafficking.org/>

²² <http://www.stoptrafficking.org/sites/default/files/mom/IOM%20VoT%20Statistics%20UkJune2018f.pdf>

²³ Там само

²⁴ Там само

виправлення без ізоляції від суспільства²⁵. Також проблемою залишається й тривалість судового розгляду та відсутність практики щодо стягнення відшкодування для постраждалих від торгівлі людьми.

2.12. Надання жертвам належної медичної допомоги, безкоштовної соціальної і правової допомоги, а також відшкодування збитків, включаючи реабілітацію.

2.12.1. На сьогодні законодавство містить достатньо норм для захисту прав постраждалих, але є і проблемні моменти. Так, наприклад, до цього часу не затверджені «Методичні рекомендації по застосуванню критеріїв щодо виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми» (наказ Міністерства соціальної політики знаходиться тривалий час в Міністерстві юстиції), також до цього часу не внесені зміни до ЗУ «Про протидію торгівлі людьми» в частині визнання суб'єктами взаємодії органи місцевого самоврядування, що в умовах децентралізації та скорочення штатів районних державних адміністрацій є великою проблемою.

2.12.2. Доступ до деяких видів допомоги залишається проблематичним, в першу чергу, це стосується медичної допомоги. Випадків, де ця допомога є необхідною, дуже багато, і навіть за умови її включення до плану реабілітації, вона виявляється недоступною, неякісною або несвоєчасною.

2.12.3. Є й питання з спеціалізованими установами. Сьогодні постраждала особа може отримати тимчасовий притулок у центрах соціально-психологічної реабілітації, які, втім, відсутні у Вінницькій, Київській, Полтавській, Харківській, Херсонській областях. В Донецькій та Луганській областях заклади не мають змоги приймати постраждалих, адже знаходяться на тимчасово окупованій території. Також залишається проблемним і питання повернення громадян України. Окрім того, в цих закладах не завжди є місце для постраждалих та перебування в таких закладах передбачає медичний огляд до моменту звернення в центр.

2.12.4. На жаль, не внесені до цього часу зміни й в Закон України «Про надання безоплатної правової допомоги» (ст. 14), які надали б можливість постраждалим від торгівлі людьми отримувати безоплатну вторинну правову допомогу в Місцевих центрах з надання безоплатної вторинної правової допомоги, адже поки що вони не є суб'єктами центру, бо не підпадають під ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», а тому не можуть отримати безоплатну правову допомогу, гарантовану положенням Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

2.13. Координація діяльності у сфері протидії торгівлі людьми

²⁵ Навчальний посібник для суддів з питань судового провадження у кримінальних справах щодо торгівлі людьми з метою експлуатації праці / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. — Київ : Фенікс, 2014. — С.121-124 http://www.iom.org.ua/sites/default/files/posibnik_dlya_suddiv.pdf

2.13.1. Дійсно, у 2016 р. затверджено Державну соціальну програму боротьби з торгівлею людьми на період до 2020 р., якою передбачено комплексний набір заходів щодо запобігання торгівлі людьми, захисту їх прав та надання допомоги потерпілим. Відповідні програми прийняті й на рівні обласних рад, як окремі програми, або спеціальний розділ в іншій програмі²⁶.

2.13.2. Відповідно до ст.13 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» створено Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми з метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

2.13.3. Так, у всіх регіонах діють міжвідомчі координаційні ради, які розглядають питання протидії торгівлі людьми як на рівні національному, так й на рівні областей та районів. Однак проблемою все ж залишається питання координації діяльності як на національному, на і на місцевих рівнях.

2.13.4. На сьогодні наявна співпраця між Міністерством соціальної політики та громадськими організаціями на місцях, які займаються питаннями протидії торгівлі людьми. Однак, в більшості випадків в Україні моніторинг виконання Програм з протидії торгівлі людьми здійснюють громадські організації, хоча з метою моніторингу виконання Державної цільової програми протидії торгівлі людьми щороку за участю представників МОМ, Координатора проектів ОБСЄ в Україні, Мінсоцполітики, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти та науки, Міністерства охорони здоров'я здійснюються моніторингові візити до регіонів України.

2.13.5. Однак моніторинг виконання місцевих програм на сьогодні здійснюється виключно громадськими організаціями. Так, громадськими організаціями в 15 областях в 2018 році був здійснений моніторинг програм з протидії торгівлі людьми. Цей моніторинг показав недостатність фінансування заходів та діяльності з боку місцевої влади²⁷.

Дотримання прав людини в місцях позбавлення волі

3. Стаття 10 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права

3.1. Станом на 1 листопада 2018 року у 136 установах Державної кримінально – виконавчої служби в Україні утримується 55411 осіб. З них 49433 отримує медичну допомогу в закладах охорони здоров'я Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально- виконавчої служби України». Майже 4 тис. осіб у місцях позбавлення волі мають ВІЛ статус²⁸. Поширеність ВІЛ серед осіб, які знаходяться в місцях позбавлення волі в 23 рази вищий за загальноукраїнський показник. 60% ув'язнених мають

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF>

²⁷ <http://khp.org/index.php?id=1523305459>

²⁸ <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/v-chernigivskomu-slidchomu-izolyatori-nayavni-porushennya-prav-vyazniv/>

гепатит С, 15% – ВІЛ, а 75% нових випадків захворювання на туберкульоз виникають саме в місцях позбавлення волі. Число в'язнів, хворих на туберкульоз, на кінець 2017 року складало 1356 осіб, в тому числі 273 особи – у СІЗО (рік тому – 1850 осіб). В розрахунку на 1 тис. ув'язнених число таких хворих за 2017 рік зменшилось з 30,63 до 23,75.

3.2. Медичні ізолятори перебувають в неналежному стані, в них відсутня примусова вентиляція, бактерицидні лампи, засоби дезінфекції, неналежні санітарно – побутові умови²⁹. У ряді установ флюорографічне обладнання не працює або застаріле. Недоукомплектовані посади медичних працівників, не у всіх медичних частинах наявні ліцензії на провадження медичної практики та акредитаційні сертифікати, наявні випадки переривання протитуберкульозного лікування через обмежений доступ до ліків, в частині установ порушується право на конфіденційність, медичні картки знаходяться у вільному доступі.

3.3. В установах, які знаходяться поза обласними центрами, обмежений доступ до вузькопрофільних спеціалістів: психіатрів, стоматологів, терапевтів, урологів та інших.

3.4. В установах виконання покарань не забезпечуються належні умови праці для засуджених: в'язні працюють без засобів захисту, засуджені не мають інформації про розмір нарахованої заробітної плати, строкові договори не укладаються³⁰.

3.5. Камери штрафних приміщень знаходяться в напівпідвальних або підвальних приміщеннях, потребують ремонту, відсутня належна природна і штучна вентиляція та освітленням. Можливість самостійно регулювати приток свіжого повітря обмежена, через значну висоту розміщення вікна від підлоги та їх надмірної загартованості з обох боків.

3.6. Залишалася проблема фізичного насильства з боку наглядачів. Наприклад, після того, як ув'язнені слідчого ізолятора в Одесі 17 серпня вбили співробітницю СІЗО, персонал установи побив ув'язнених. ГПУ порушила п'ять кримінальних справ з розслідування цього інциденту.

Дискримінація внутрішньо переміщених осіб в сфері соціального забезпечення та доступу до правосуддя

4. Статті 2, 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права з урахуванням пункту 8 Заключних висновків Комітету з прав людини наданих за результатами розгляду Державної доповіді України VII циклу.

4.1. Стурбованість Коаліції викликає відсутність ефективного механізму захисту від дискримінації осіб за різними ознаками. Неможливість розраховувати на ефективні засоби захисту від дискримінації посилюється й перешкодами пов'язані із судовим збором, що може

²⁹ <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/v-chernigivskomu-slidchomu-izolyatori-nayavni-porushennya-prav-vyazniv/>

³⁰ <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/6818-mn-v-derzhavnij-ustanovi-katerinivska-vipravna-koloniya-46-ye-grubi-poru/>

розглядатись надмірним тягарем. Наслідком високої суми судового збору може бути відмова особи звертатись до суду з позовом про захист своїх прав.

4.2. Громадськість обурює продовження практики дискримінації за ознакою місця проживання, зокрема в частині позбавлення пенсійних виплат осіб, що мешкають на тимчасово окупованих територіях та територіях, де уряд не здійснює своїх повноважень.

4.3. Нормативно–правові акти національного законодавства України найвищої юридичної сили – Конституція України (ст. ст. 22, 46, 64, 92), Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» (ст. 47), не передбачають жодних обмежень права осіб, місце проживання яких зареєстровано на території ОРДЛО, на отримання пенсійних виплат³¹.

4.4. Юридична спільнота України, яка опікується відновлення порушених прав ВПО (в т.ч. в сфері пенсійного та соціального забезпечення), зітхнула з полегшенням після ухвалення постанови Верховного суду України від 03.05.2018 по справі №805/402/18³² в справі щодо припинення пенсійних виплат ВПО (зразкова справа), проте проблема припинення/відновлення пенсійних виплат ВПО продовжує набирати оберти.

4.5. Керуючись нормами постанови КМУ №365 від 08.06.2016. (нормативно – правовий акт діючого законодавства України, який в принципі не може суперечити Конституції України та Законам України), органи Пенсійного Фонду України продовжують успішно позбавляти пенсійних виплат найуразливіші верстви населення, постраждалого внаслідок військового конфлікту в Україні – осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, які змушені відстоювати свої права в судовому порядку (*справа №2240/2645/18 за позовом Кузьмінової В.О., справа №2240/2975/18 за позовом Маслюк Е.А., справа №2240/3404/18 за позовом Довгальвої Є.І., справа №560/3978/18 за позовом Гончарової А.А., справа №2240/3395/18 за позовом Пасічника М.Й., справа №2240/2718/18 за позовом Чекункової Л.Є. та багато інших*)³³.

4.6. Додатково слід зауважити, що така позиція органів державної влади України не відповідає судовій практиці Європейського Суду з прав людини, яка є джерелом права відповідно до [статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»](#).³⁴

³¹ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

³² <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73869341>

³³ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76471820>; <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77082830>;
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/77857847>; <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78120823>;
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/77761850>; <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77154772>.

³⁴ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

4.7. Як зазначив Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) у рішенні в справі «Пічкур проти України»³⁵, яке набрало статусу остаточного 07.02.2014 року, право на отримання пенсії як таке, стало залежним від місця проживання заявника. Це призвело до ситуації, в якій заявник, пропрацювавши багато років у своїй країні та сплативши внески до системи пенсійного забезпечення, був зовсім позбавлений права на пенсію лише на тій підставі, що він більше не проживає на території України (пункт 51 цього рішення).

4.8. У пункті 54 вказаного рішення ЄСПЛ зазначив, що наведених вище міркувань ЄСПЛ достатньо для висновку про те, що різниця в поводженні, на яку заявник скаржився, порушувала [статтю 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#) (далі - Конвенція)³⁶, згідно з якою користування правами та свободами, визнаними в Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою, у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, якою передбачено право кожної фізичної або юридичної особи мирно володіти своїм майном та закріплено, що ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених [законом](#) і загальними принципами міжнародного права.

Враховуючи те, що рішення ЄСПЛ є джерелом права та обов'язковими для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції, суди при розгляді справ зобов'язані враховувати практику ЄСПЛ, у тому числі й рішення в справах «Пічкур проти України», «Ілашку та інші проти Молдови та Росії»³⁷ як джерело права відповідно до [статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»](#).

4.9. З урахуванням вищевикладеної практики Європейського суду, дії щодо припинення виплати пенсій ВПО та відтермінування у поверненні заборгованості із пенсійних виплат є дискримінацією за ознакою місця проживання.

4.10. Окреме занепокоєння правозахисної спільноти викликає ухвалення урядом України постанови від 22.08.2018 №649 «Питання погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду»³⁸, норми якого фактично нівелюють право осіб, які виграли судові процеси, в т.ч. ВПО, на справедливий суд (в частині обов'язкового та невідкладного виконання судового рішення).

4.11. Сукупність вищезазначених обставин призводить до суттєвого зростання рівня соціальної напруги серед населення та зниження рівня довіри до органів державної влади.

³⁵ http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984

³⁶ http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

³⁷ http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_344

³⁸ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2018-%D0%BF>

Забезпечення прав дитини

5. Стаття 24 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

5.1. Законодавчі акти, що регулюють реєстрацію актів цивільного стану, вступ до громадянства України, не гармонізовані з Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». Це робить непрозорим процес реєстрації народження, визначення походження та отримання громадянства України за народженням для дітей шукачів притулку та дітей, батьки яких потребують додаткового захисту.

5.2. Так, Законом «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» передбачено: «Для державної реєстрації актів цивільного стану подається паспорт громадянина України або паспортний документ іноземця заявника». Шукачі притулку документовані Довідкою про звернення за захистом в Україні, що не є паспортним документом. Реєстрація дітей відбувається за допомогою інших осіб.

5.3. В Законі «Про громадянство України» наведено визначення особи, яка проживає на території України на законних підставах. Згідно цього визначення, до таких осіб не відносяться особи, які потребують додаткового захисту та особи, які звернулись за захистом в Україні. Отримати громадянство за народженням можуть лише діти, чий батьки проживають на території України на законних підставах. Отже, діти осіб, які потребують додаткового захисту та осіб, які звернулись за захистом, не можуть отримати громадянство України за народженням.

5.4. Потребує врегулювання питання, коли дитина народилася від батьків, жоден з яких не має документів, що посвідчують особу. Законодавством передбачено, що дитина, яка народилася на території України після 24 серпня 1991 р. і не набула за народженням громадянство України та є особою без громадянства, реєструється громадянином України за клопотанням одного з її законних представників. У випадку, коли батьки є особами без громадянства, не мають жодних документів, вони не можуть виступати законними представниками дитини. За відсутності документів у батьків, дитина не може набути громадянства України.

5.5. Проблемним питанням є реєстрація дітей на непідконтрольних Україні територіях. З 2014 р. реєстрація народження дітей за межами зони антитерористичної операції можлива у будь-якому відділі державної реєстрації актів цивільного стану. Утім, форма медичного свідоцтва про народження, яка видається на непідконтрольних територіях, має печатки самопроголошених республік, тому органами реєстрації актів цивільного стану не приймається. У такому випадку факт народження дитини встановлюється рішенням суду. У 2018 р. законодавчо визнано дійсними документи, що підтверджують факт народження дитини на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. Потребує

законодавчого врегулювання реалізація положень даного закону в адміністративному порядку.

Участь у виборах, управлінні державними та місцевими справами

6. Стаття 25, 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

6.1. В 60% місцевих рад відсутній процесуальний механізм застосування норм локальної демократії, які мають забезпечити участь членів територіальної громади брати участь у управлінні справами території. Роль членів територіальної громади зводиться до голосування під час виборів. Між виборами люди практично позбавлені можливості впливати на рішення органів влади, органів місцевого самоврядування.

6.2. Відсутнє законодавство про місцевий референдум.

6.3. В Україні спостерігається доволі низький рівень інституційної спроможності громадян брати участь в управлінні справами.

6.4. У восьмій Національній доповіді щодо виконання Україною положень 25 статті Міжнародного пакту про громадянські і політичні права міститься помилка із датою реєстрації законопроекту, який має на меті вирішити проблеми із забезпеченням можливості голосування внутрішньо переміщених осіб на всіх видах виборів. В тексті доповіді згадується номер законопроекту (№6240 «Про внесення змін до деяких законів України щодо виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян» від 27.03.2017 року), але дата реєстрації вказана іншого законопроекту (№4471 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб» від 19.04.2016), який не враховує інтереси мобільних всередині країни громадян та містить низку неузгоджених положень, фактично порушуючи Конституцію України, дозволяючи іноземцям та особам без громадянства бути обраними Президентом України, народними депутатами та депутатами місцевих рад.

6.5. За результатами розгляду 7-ої періодичної доповіді щодо виконання положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права у 2013 році, Україні було надано близько 43 рекомендацій, але питання захисту виборчих прав внутрішньо переміщених осіб не звучало, оскільки Україна стикнулася з явищем масштабного переміщення осіб всередині країни тільки у 2014 році з початком агресії Російської Федерації.

6.6. У статті 38 Конституції України зазначається, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Стаття 24 Конституції встановлює, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань,

статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

6.7. Стаття 8 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначає, що внутрішньо переміщена особа реалізує своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси згідно з частиною третьою статті 7 Закону України «Про Державний реєстр виборців». Натомість процедура зміни місця голосування без зміни виборчої адреси не застосовується на місцевих виборах та при голосуванні в одномандатних округах на парламентських виборах.

6.8. Відповідно до Закону України «Про Державний реєстр виборців» виборчою адресою виборця є адреса, за якою зареєстровано його місце проживання відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Згідно Закону України «Про місцеві вибори» належність виборця до територіальної громади та його постійне проживання на відповідній території визначається виключно зареєстрованим місцем проживання. Виборча адреса виборців – внутрішньо переміщених осіб знаходиться на тимчасово окупованій території, згідно адреси зареєстрованого, а не фактичного місця проживання.

6.9. Згідно рішення Верховного Суду від 25.07.2018 року, реєстрація місця проживання внутрішньо переміщеної особи є тимчасовою та не є підставою для участі на місцевих виборах. Таке право є лише у тих громадян України, які постійно проживають на відповідній території та мають реєстрацію постійного місця проживання на території відповідного села, селища, міста.

6.10. Через неузгодженість національного законодавства внутрішньо переміщені особи не можуть голосувати в одномандатних округах на загальнодержавних парламентських виборах та на місцевих виборах в своїх нових громадах, до яких вони переселилися.

6.11. На парламентських виборах у жовтні 2014 року усі ВПО (близько 500 000 осіб станом на жовтень 2014 року) не мали можливості обирати депутата Верховної Ради України у мажоритарному окрузі за новим місцем проживання. В жовтні 2015 року на місцевих виборах близько 1 345 100 ВПО не брали участі в виборах і не змогли обрати депутатів місцевих рад.³⁹

6.12. За даними опитування ВПО, що було проведено на замовлення ПРООН у 2017 році, лише 8,5% респондентів відповіли, що брали участь у голосуванні на позачергових виборах Президента України 25.05.2014, 6,3% засвідчили, що голосували на позачергових

³⁹https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/UPR_A4_ua_p_final.pdf, с.178f

виборах до Верховної Ради України 22.10.2014, 3,9% - брали участь у голосуванні на місцевих виборах у 2015 році.⁴⁰

6.13. Внутрішньо переміщені особи становлять приблизно 4% українських виборців. Відсутність можливості брати участь у місцевих виборах та в одномандатних округах на парламентських виборах становить непряму дискримінацію за ознаками місця проживання і суперечить стандартам міжнародного права, Конституції, законам України.

6.14. Враховуючи вразливе становище ВПО (неможливість придбати власне житло, змінити реєстрацію місця проживання через підвищений ризик перетину лінії зіткнення та ризик втрати майна на окупованих територіях, а також необхідність зберігати формальний зв'язок з покинутими територіями), держава має забезпечити інший механізм реалізації права ВПО брати участь в усіх виборах, аніж зміна реєстрації місця проживання.

6.15. Разом з тим, варто відмітити, що право бути обраним на виборах забезпечено належним чином.

6.16. З метою усунення порушення виборчих прав значної кількості громадян, 27 березня у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 6240 «Про внесення змін до деяких законів України» (щодо виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян), в якому передбачається удосконалення процедури визначення виборчої адреси виборця.⁴¹

6.17. Законопроект розробили експерти ВГО «Громадянська мережа ОПОРА», ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», Міжнародної фундації виборчих систем (IFES). Також були залучені представники громадських організацій «Донбасс SOS», Центр інформації про права людини, «Крим SOS», благодійних організацій «Благодійний Фонд «Право на Захист» та «Благодійний фонд «Восток SOS». До обговорення проекту Закону долучалися безпосередньо внутрішньо переміщені особи, члени міжвідомчої Робочої групи з удосконалення законодавства у сфері прав людини ВПО при Міністерстві з питань тимчасово окупованих територій та ВПО (включаючи представників Агентства ООН у справах біженців та Ради Європи).

6.18. Законопроектом передбачається, що виборець отримає можливість звернутися із мотивованою заявою до органу ведення Державного реєстру виборців щодо визначення його нової виборчої адреси, незалежно від зареєстрованого місця проживання. В разі прийняття змін виборчі права внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян (внутрішніх трудових мігрантів) будуть належним чином захищені т, що сприятиме зниженню рівня конфліктності в суспільстві та підвищенню рівня участі громадян в голосуванні на виборах всіх рівнів.

⁴⁰ <https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/IDP.pdf>, с.36

⁴¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61425

6.19. Попри актуальність, законопроект щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та трудових мігрантів досі не винесений на розгляд парламенту та, не зважаючи на регламент, не розглянутий Комітетом Верховної Ради з питань правової політики та правосуддя.

Рекомендації

- Прийняти ряд нормативних документів, або внести зміни до діючих, які б дозволили представникам ромської національності, в тому числі дітям отримати ідентифікуючу особу документи та реалізувати права людини.
- Забезпечити виділення достатніх ресурсів для реалізації стратегічних пріоритетів забезпечення прав представників ромської національності.
- Вжити заходів для належної реалізації "Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 р.
- Привести у відповідність до міжнародних стандартів національне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми.
- Вирішити питання з віднесенням осіб, які постраждали від торгівлі людьми, до пільгових категорій, зокрема, щодо надання безоплатної медичної та правової допомоги.
- Вдосконалити чинне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми у частині державних гарантій щодо механізмів реалізації прав постраждалих на відшкодування заподіяної їм шкоди.
- Посилити заходи протидії торгівлі людьми, зокрема, торгівлі людьми з метою примусової праці чи послуг, жебракування, вилучення органів, втягнення в злочинну діяльність.
- Забезпечити підвищення професійного рівня суб'єктів національного механізму взаємодії.
- Вжити заходів для звільнення громадян України-жертв торгівлі людьми, втягнутих у злочинну діяльність та ув'язнених за кордоном.
- Посилити координацію між представниками державних органів та організаціями громадянського суспільства, які працюють у сфері протидії торгівлі людьми.
- Привести у відповідність (гармонізувати) Закони «Про громадянство України», «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» з метою забезпечення права дітей осіб, які звернулись за захистом в Україні та осіб, які потребують додаткового захисту на реєстрацію народження, визначення походження та набуття громадянства України за народженням.
- Верховній Раді України прийняти Проект Закону №6240 «Про внесення змін до деяких законів України (щодо виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян)» від 27.03.2017 року.
- Забезпечити виділення достатніх ресурсів для модернізації медичних ізоляторів в установах виконання покарань, штрафних приміщень
- Забезпечити виділення достатніх ресурсів для забезпечення установи виконання покарань медичною апаратурою, в тому числі флюорографами

- Забезпечити комплектацію штатів установ виконання покарань медичними працівниками
- Забезпечити контроль з боку державних органів влади за дотриманням правил техніки безпеки на виробництві в установах виконання покарань
- Розширити можливості для громадського контролю за дотриманням прав осіб, які знаходяться в місцях позбавлення волі.

Опис прикладів порушення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, зафіксовані Мережею правового розвитку з 2014 року

1. Допомогли з документами: маленький ром вчасно піде до школи <https://ldn.org.ua/success-story/dopomohly-z-dokumentamy-malenkyj-rom-vchasno-pide-do-shkoly/> (ст. 24)
2. «Дискримінація» через вагітність: незаконно звільнену поновили на роботі <https://ldn.org.ua/success-story/dyskryminatsiya-cherez-vahitnist-nezakonno-zvilnenu-ponovyly-na-roboti/> (ст.ст. 2, 26)
3. Мати та донька довели спільне право на соціальні пільги <https://ldn.org.ua/success-story/maty-ta-donka-dovely-spilne-pravo-na-sotsialni-pilhy/> (ст. 24)
4. Батько через суд заборонив вивозити дитину в зону АТО <https://ldn.org.ua/success-story/batko-cherez-sud-zaboronyv-vyvozyty-dytynu-v-zonu-ato/> (ст.24)
5. Батько дитини з інвалідністю сплачуватиме аліменти примусово <https://ldn.org.ua/success-story/batko-dytyny-z-invalidnistyu-splachuvatyme-alimenty-prymusovo/> (ст.24)
6. Молода мама отримуватиме безкоштовне дитяче харчування <https://ldn.org.ua/success-story/moloda-mama-otrymuvatyme-bezshovne-dytyache-harchuvannya/> (ст.24)
7. Батько дитини з інвалідністю платитиме більші аліменти та відшкодує витрати на лікування сина <https://ldn.org.ua/success-story/batko-dytyny-z-invalidnistyu-platyatyme-bilshi-alimenty-ta-vidshkoduje-vytraty-na-likuvannya-syna/> (ст.ст. 24, 26)
8. Жінку з інвалідністю незаконно «виписали» з квартири <https://ldn.org.ua/success-story/zhinku-z-invalidnistyu-nezakonno-vypysaly-z-kvartyry/> (ст. 26)
9. Два покарання за один вчинок: епатажний активіст незаконний штраф не сплачуватиме <https://ldn.org.ua/success-story/dva-pokarannya-za-odyn-vchynok-epatazhnyj-aktyvist-nezakonnyj-shtraf-ne-splachuvatyme/> (ст. 2)
10. Сирота з інвалідністю відстояла право на пільгову чергу на квартиру <https://ldn.org.ua/success-story/syrota-z-invalidnistyu-vidstoyala-pravo-na-pilhovu-cherhu-na-kvartyru/> (ст. 26)
11. Підприємство «передумало» скорочувати вагітну співробітницю <https://ldn.org.ua/success-story/pidpryjemstvo-peredumalo-skorochuvaty-vahitnu-spivrobitnytsyu/> (ст.2, 26)
12. Донька захисника України після розлучення залишиться із татом <https://ldn.org.ua/success-story/donka-zahysnyka-ukrajiny-pislya-rozluchennya-zalyshytsya-iz-tatom/> (ст. 24)

13. Знайшлася зникла в Туреччині українка <https://ldn.org.ua/success-story/znajslasa-znikla-v-tureccini-ukrainka/> (ст. 8)
14. Молода мама отримала свідоцтво на дитину, народжену на окупованій території <https://ldn.org.ua/success-story/moloda-mama-otrimala-svidoctvo-na-ditinu-narodzenu-na-okupovaniy-teritorii/> (ст. 24)
15. Депортації не буде: ромська пенсіонерка отримала право стати громадянкою України <https://ldn.org.ua/success-story/deportacii-ne-bude-romska-pensionerka-otrimala-pravo-stati-gromadankou-ukraini/> (ст. 2)
16. Дотримання прав ромів в Україні: ситуація за останні 5 років <http://legalspace.org.ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/10680-dotrymannia-prav-romiv-v-ukraini-shcho-zminylosia-za-ostanni-5-rokiv> (ст.2)
17. «Ототожнювати злочинність із ромською національністю не лише протизаконно, а й неправдиво», – ромський правозахисник <http://legalspace.org.ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/10662-ototozhniuvaty-zlochynnist-iz-romskoiu-natsionalnistiu-ne-lyshe-protyzakonno-a-i-nepravdyvo-romskiyi-pravozakhysnyk> (ст. 2)
18. Лощинівська справа може стати для суспільства «щепленням від ксенофобії та беззаконня» <http://legalspace.org.ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/10660-loshchynivska-sprava-mozhe-staty-dlia-suspilstva-shcheplenniam-vid-ksenofobii-ta-bezzakonnia-video> (ст. 2)
19. "Тому що роми?" або Чому молоду матір з психічним розладом 5 місяців утримують у СІЗО <http://legalspace.org.ua/napryamki/posilennya-romskikh-gromad/item/10387-tomu-shcho-romi-abo-chomu-molodu-matir-z-psikhichnim-rozladom-5-misyatsiv-utrimuyut-u-sizo> (ст. 2)
20. Переселенці з однією ниркою не хотіли давати інвалідність <http://legalspace.org.ua/noviny/uspishna-praktika/item/10143-pereselentsi-z-odnieiu-nyrkoiu-ne-khotily-davaty-invalidnist> (ст.26)

Громадськими приймальнями Мережі правового розвитку опрацьовано 41 справу пов'язану з дискримінацією з 7077. З них найбільше справ пов'язаних з дискримінацією за ознакою інвалідності – 13 та сімейним станом – 11. За ознакою статі – 5; релігійними ознаками – 2; дві справи пов'язані з дискримінацією на основі політичних чи інших переконань; одна – за ознакою національного чи соціального походження. І ще дві за ознакою належності до національних меншин. Одна справа пов'язана з місцем народження. Три справи пов'язані з дискримінацією за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.